

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
Πανακτου και Αγίου Βλασιου
ΙΕΡΟΘΕΟΣ

8 Μαρτίου 2016

Παρατηρήσεις για την Αγία και Μεγάλη Σύνοδο
κατά την Σύνοδο της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος
(8 Μαρτίου 2016)

Ἡ προετοιμασία για τήν Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδο διήρκησε πάνω ἀπό 110 χρόνια καί χωρίζεται σέ τρεῖς περιόδους, ἡ πρώτη ἀπό τό 1902 ἕως τό 1952, ἡ δεύτερη ἀπό τό 1952 ἕως τό 1990 καί ἡ τρίτη ἀπό τό 1990 ἕως σήμερα. Τό ἔτος 1961 πού ἄρχισαν οἱ Πανορθόδοξες Σύνοδοι, ἐτέθησαν περίπου 100 θέματα καί μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου μειώνονταν γιά νά συμπεριληφθοῦν τελικά στήν Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδο ἕξι θέματα, ἦτοι: «*ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, ἡ Ὁρθόδοξος Διασπορά, τό Αὐτόνομον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ, τό μυστήριον τοῦ γάμου καί τά κωλύματα αὐτοῦ, ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καί ἡ τήρησις αὐτῆς σήμερα, σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρός τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον*» (Ανακοινωθέν Προκαθημένων, 27-01-2016).

Ἐπειδή ἡ σύγκληση τῆς Ἀγίας καί Μεγάλῃς Συνόδου εἶναι ἕνα μεγάλο γεγονός γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, γι' αὐτό χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχή καί ἀπαιτεῖται θεολογική ἀντιμετώπιση τόσο τῆς Συνόδου, ὅσο καί τῶν ἀποφάσεών της.

Εἶναι γνωστόν ὅτι στήν Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδο συμφωνήθηκε ὅτι θά ἰσχύσουν δύο βασικές ἀρχές. Ἡ πρώτη ὅτι κάθε Ἐκκλησία θά ἔχη μία ψήφο καί ἡ δεύτερη ὅτι οἱ ἀποφάσεις θά λαμβάνονται ὁμοφώνως, πού σημαίνει ὅτι ἂν μία Ἐκκλησία δέν συμφωνεῖ γιά ἕνα θέμα, δέν θά λαμβάνεται ἀπόφαση γιά τό θέμα αὐτό.

Ἐπομένως, ἡ Ἐκκλησία μας πρέπει νά προετοιμασθῇ κατάλληλα γιά τήν Σύνοδο αὐτή, μέ ὄλο τό θεολογικό δυναμικό τό ὅποιο διαθέτει, τό ὅποιο ἐν πολλοῖς ὑπερτερεῖ ἀπό ἄλλες Ἐκκλησίες. Αὐτό φαίνεται ἀπό τό ὅτι μιά μεγάλη ομάδα θεολόγων πού ὑπάρχουν στίς ἄλλες Ἐκκλησίες ἔχουν σπουδάσει καί ἔχουν λάβει διδακτορικά διπλώματα ἀπό τίς Θεολογικές Σχολές τῆς Ἑλλάδος, καθῶς ἐπίσης καί καθηγητές Θεολογικῶν Σχολῶν χρησιμοποιοῦνται ὡς θεολογικοί σύμβουλοι σέ ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Αὐτό δείχνει ὅτι δέν θά

είναι άμελητέα ή παρουσία τής Έκκλησίας τής Έλλάδος στην Άγία και Μεγάλη Σύνοδο.

Στήν συνέχεια θά τονισθοϋν δύο θέματα, τά όποια κατά τήν γνώμη μου είναι σοβαρά.

1. Ή ταυτότητα τής Άγίας και Μεγάλης Συνόδου

Ή Σύνοδος πού πρόκειται νά συγκληθῆ τήν περίοδο τής Πεντηκοστῆς ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς Άγία και Μεγάλη Σύνοδος. Πολλές φορές διερωτήθηκα ποιά είναι ή ταυτότητα τής και ποιά θά είναι ή αϋτοσυνειδησία τής.

Ή μία ἔρμηνεία είναι ὅτι θά είναι Οἰκουμενική Σύνοδος. Όμως, πολλοί ἰσχυρίζονται ὅτι δέν θά συγκληθῆ ὡς Οἰκουμενική Σύνοδος, ἀλλά ὡς μιά Πανορθόδοξη Μεγάλη Σύνοδος. Στήν σκέψη αϋτή κρύπτεται μιά ἔννοια ὅτι μετά τό 1009 και 1054 μ.Χ. δέν μπορεῖ νά συγκληθῆ Οἰκουμενική Σύνοδος, διότι ή Έκκλησία βρῖσκεται σέ Σχίσμα και δέν θά μπορῆ στήν Σύνοδο αϋτή νά παρευρίσκεται «ή Έκκλησία τής Παλαιᾶς Ρώμης».

Μιά τέτοια, ὅμως, ἐξήγηση ἀμέσως δημιουργεῖ τό ἐκκλησιολογικό πρόβλημα ὅτι ή ἔνότητα τής Έκκλησίας, ἐνῶ είναι δεδομένη, θεωρεῖται ὡς ἀναζητητέα. Όπότε, ή Έκκλησία χάνει τήν αϋτοσυνειδησία τής ὡς ή Μία, Άγία, Άποστολική και Καθολική Έκκλησία, ή ὅποια μπορεῖ νά συνέρχεται και νά ἀποφασίζει, ἀνεξάρτητα ἄν μερικά πρώην μέλη τής ἔχουν ἀπομακρυνθῆ ἀπό αϋτήν.

Ή ἄλλη ἔρμηνεία είναι ὅτι θά είναι ὅπως ἀκριβῶς χαρακτηρίζεται ὡς Άγία και Μεγάλη Σύνοδος. Μάλιστα δέ λέγεται ὅτι δέν ἔχει συγκληθῆ μιά τέτοια μεγάλη Σύνοδος καθ' ὅλη τήν διάρκεια τής δεϋτερης χιλιετίας.

Άν αϋτό είναι ὀρθό, τότε ή Άγία και Μεγάλη Σύνοδος ἐκλαμβάνεται ὡς συνέχεια τής Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πού συνῆλθε τό 787 μ.Χ. στήν Κωνσταντινούπολη. Όμως, σέ αϋτήν τήν περίπτωση παρακάμπτονται και παραθεωροϋνται ή Η' Οἰκουμενική Σύνοδος ἐπί Μεγάλου Φωτίου (879-880), πού ἀσχολήθηκε μέ μείζονα ἐκκλησιολογικά θέματα και κυρίως μέ τήν αἵρεση τοϋ filioque, και ή Θ' Οἰκουμενική Σύνοδος ἐπί ἁγίου Γρηγορίου τοϋ Παλαμᾶ τό 1351, ή ὅποια ἀσχολήθηκε ἰδιαίτερα μέ τήν αἵρεση τοϋ actus purus, δηλαδή τήν ταϋτιση οϋσίας και ἐνεργείας στόν Θεό και ὅτι ὁ Θεός ἐπικοινωνεῖ μέ τόν κόσμο μέ κτιστές ἐνεργείες.

Θεωρῶ, μέ τήν εϋκαιρία αϋτή, ὅτι ἦταν λάθος τής Έκκλησίας τής Έλλάδος πού δέν συζήτησε τά θέματα τής ἡμερησίας διατάξεως πού ἐτέθησαν στήν Ίεραρχία τοϋ Ὀκτωβρίου 2011 γιά τίς Η' και Θ' Οἰκουμενικές Συνόδους.

Καί ναί μὲν τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου εἶχαν ἤδη καταρτισθῆ τότε σέ δέκα καὶ δέν μπορούσαν νά προστεθοῦν ἄλλα θέματα, ὅμως οἱ εἰσηγήσεις αὐτές ἔπρεπε νά συζητηθοῦν ἀπό τὴν Ἐκκλησία μας, ὥστε νά τεθῆ ἡ βάση τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας, ὅτι ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος δέν μπορεῖ νά θεωρηθῆ ὡς συνέχεια τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ νά παρακαμφθοῦν οἱ Μεγάλες Σύνοδοι τοῦ 879-880 καὶ τοῦ 1351, τῶν ὁποίων τό κύρος καὶ τὴν αὐθεντία κανεῖς δέν μπορεῖ νά ἀμφισβητήση.

2. Θεολογικά σχόλια στά καταρτισθέντα κείμενα

Ὅπως προαναφέρθηκε ἀπό τὰ δέκα θέματα πού εἶχε ἀποφασισθῆ νά συζητηθοῦν στήν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο τελικά θά συζητηθοῦν ἕξι ἀπό αὐτά.

Κατ' ἀρχάς θά πρέπει νά ὑπογραμμισθῆ ὅτι ἔχω ἔντονο προβληματισμό γιά τό πῶς ἔγινε ἡ ἐπεξεργασία τῶν κειμένων αὐτῶν ἀπό τίς Προσυνοδικές Διασκέψεις.

Ποτέ τὰ σχέδια τῶν κειμένων δέν ἐτέθησαν ὑπ' ὄψιν ὅλων τῶν Ἱεραρχῶν καὶ δέν συζητήθηκαν στήν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου, δηλαδή στά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια.

Ἐπειτα, γιά τό περιεχόμενο τῶν κειμένων αὐτῶν λάμβανε γνώση καὶ τὰ ἐπεξεργαζόταν ἡ Ἐπιτροπὴ Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων. Ἀπ' ὅ,τι φαίνεται, ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἀπέστειλε στήν κατά καιροὺς Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο ἐκθέσεις περὶ τῶν Προπαρασκευαστικῶν καὶ Προσυνοδικῶν Διασκέψεων καὶ τὰ κείμενα. Ἡ Δ.Ι.Σ. λάμβανε γνώση τῶν ἐκθέσεων αὐτῶν καὶ τῶν κειμένων καὶ τὰ ἔθετε συνήθως στό ἀρχεῖο χωρὶς περαιτέρω συζήτηση.

Ἐχω ζητήσει νά μοῦ δοθοῦν οἱ ἐκθέσεις τῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων πρὸς τὴν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο, καὶ τυχόν κατευθυντήριες γραμμές πού ἔδωσαν οἱ κατά καιροὺς Διαρκεῖς Σύνοδοι πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴ Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν σχέσεων γιά τὴν βελτίωση τῶν κειμένων, γιά νά ἀποκτήσω καθαρὴ εἰκόνα.

Ἦδη ἔχω ὑπ' ὄψη μου τό ἀπό 4^{ης} Ἰουνίου 2015 ἔγγραφο τοῦ Μητροπολίτου Ἑλβετίας Ἱερεμίου πρὸς τὴν Ἱερά Σύνοδο, ὡς γραμματέως ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου πού ζητοῦσε τίς «τυχόν παρατηρήσεις καὶ προτάσεις τῆς Ὑμετέρας ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας πρὸς σχηματισμὸν τοῦ φακέλλου καὶ ὑποβολὴν αὐτοῦ εἰς τὴν προσαρμοζομένην ἵνα

προσεχώς συνέλθη Ε΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξον Διάσκεψιν, ἥτις καί θά ἐγκρίνη καί θά παραπέμψη αὐτά εἰς τήν τελικήν μορφήν τῇ Ἁγίᾳ καί Μεγάλῃ Συνόδῳ» καί ἔπρεπε νά ἀπαντήσῃ ἡ ΔΙΣ μέχρι τέλος τοῦ Ἰουλίου 2015. Καί ἀπ' ὅ,τι ἐρώτησα δέν ἐδόθη καμμία ἀπάντησις ἀπό τήν ΔΙΣ καί καταρτίσθηκε τό τελικό κείμενο, τό ὁποῖο παραπέμφθηκε στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο.

Ἐπειτα, θεωρῶ ὅτι ὑπῆρξε ἐλλειμματική ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας μας στήν ἐπεξεργασία τῶν κειμένων πού θά συζητηθοῦν στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο. Αὐτό τεκμαίρεται ἀπό τό γεγονός ὅτι, καίτοι τά θέματα ἦσαν κατ' ἐξοχήν δογματικά καί κανονικά, ὅπως τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία καί πῶς συγκροτεῖται ἡ ἐνότητά της, καθῶς ἐπίσης καί τά θέματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν νηστεία, τά κωλύματα τοῦ γάμου, τήν Ὁρθόδοξον Διασπορά, τό Αὐτόνομο καί τόν τρόπο ἀνακηρύξεώς του, ἐν τούτοις ἡσχολεῖτο μέ αὐτό ἡ Συνοδική Ἐπιτροπή Διορθοδόξων καί Διαχριστιανικῶν σχέσεων καί ὄχι παράλληλα καί ἡ Συνοδική Ἐπιτροπή Δογματικῶν καί Κανονικῶν Ζητημάτων, ἡ καθ' ἕλλην ἀρμόδια Συνοδική Ἐπιτροπή.

Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας δέν προετοιμάσθηκε ἐπαρκῶς γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων αὐτῶν. Ἀντίθετα μάλιστα, Ἰεράρχες πού ἀσχολήθηκαν μέ τά θέματα αὐτά μᾶς καθησύχαζαν ὅτι δέν θά δημιουργηθοῦν προβλήματα στήν Ἐκκλησία ἀπό τά κείμενα. Ὅμως, ὄντως ὑπάρχουν θεολογικά προβλήματα.

Μπορεῖ κανεῖς νά κάνῃ πολλές παρατηρήσεις, ἀλλά στήν συνέχεια θά ἤθελα νά παραμείνω σέ δύο ἀπό αὐτές.

Ἡ πρώτη παρατήρησις ἀναφέρεται στό ἐκκλησιολογικό θέμα.

Μελετώντας κανεῖς προσεκτικά τό κείμενο «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν Χριστιανικόν κόσμον» παρατηρεῖ μιά **διγλωσσία**. Ἀπό τήν μιά θεωρεῖται ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική, καί ἀπό τήν ἄλλη ἀναγνωρίζονται καί ἄλλες Ἐκκλησίες. Ἐπίσης, σέ ἓνα μέρος τοῦ κειμένου λέγεται ὅτι γιά τήν Ἐκκλησία ἡ ἐνότητά της εἶναι δεδομένη καί σέ ἄλλο μέρος ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέ τούς διαλόγους ἀναζητᾷ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπί πλέον τίθεται σοβαρό θέμα γιά τόν τρόπο τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας εἰς αὐτήν. Ἐνῶ οἱ «Φραγκολατίνοι» εἰσήγαγαν ἀπό τόν 9^ο αἰῶνα καί μετὰ πολλές αἱρέσεις καί τό μεγαλύτερο πρόβλημα εἶναι ἡ λεγόμενη σχολαστική θεολογία πού διαφέρει σαφέστατα ἀπό τήν ὀρθόδοξον πατερική θεολογία, καθῶς ἐπίσης τό βάπτισμα γίνεται μέ ἀλλοιωμένη τήν πίστη καί παραθεώρησις τῆς κανονικῆς τελέσεώς του, ἐν τούτοις γίνεται λόγος γιά ἀποδοχή του κατ' οἰκονομίαν, δηλαδή μέ τό χρίσμα.

Πρόκειται για τήν λεγομένη «βαπτισματική θεολογία» πού έτέθη τά τελευταία χρόνια ως βάση για τήν λεγομένη ένωση μεταξύ τών λεγομένων Έκκλησιών. Πάνω στην «βαπτισματική θεολογία» στηρίχθηκε ή Β΄ Βατικανή Σύνοδος για νά δείξη ότι υπάρχει ένότητα μέ όλες τίς Έκκλησίες καί τίς Όμολογίες, παρά τίς μικρές, κατ' αὐτούς, έλλείψεις.

Τό πρόβλημα εἶναι βαθύτερο, γιατί από πολλούς θεολόγους καί Έπισκόπους πού ενδιαφέρονται για τήν λεγομένη Ένωση τών Έκκλησιών δέν ταυτίζονται τά χαρισματικά μέ τά κανονικά όρια τῆς Έκκλησίας. Αυτό εἶναι σοβαρό εκκλησιολογικό πρόβλημα.

Έπομένως, για τήν αποδοχή τών Χριστιανών πού βρίσκονται έξω από τήν Έκκλησία καί τήν έπιστροφή τους στην Άγία Έκκλησία δέν πρέπει νά γίνεται κατ' έπίφαση έπίκληση τοῦ 7^{ου} Κανόνος τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί τοῦ 95^{ου} Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Σέ άλλο κείμενό μου υπενθύμισα ότι αὐθεντική έρμηνεία τών Κανόνων αὐτῶν έκαναν τό 1756 οἱ Τρεῖς Πατριάρχες τῆς Άνατολῆς, καί αὐτό πρέπει νά ληφθῆ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν από τήν Άγία καί Μεγάλη Σύνοδο για νά εἶναι Όρθόδοξη Σύνοδος.

Αὐτός εἶναι ὁ λόγος για τόν ὁποῖο θά πρέπει **νά αποβληθῆ από τό συγκεκριμένο κείμενο ή διγλωσσία καί νά φανῆ ή αὐτοσυνειδησία τῆς Όρθοδόξου Έκκλησίας** ότι ή Έκκλησία εἶναι ή Μία, Άγία, Καθολική καί Άποστολική Έκκλησία, ότι δέν διαιρέθηκε ποτέ, ὅπως τό Εὐχαριστιακό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ «μερίζεται καί οὐ διαμελίζεται» καί ότι ὅσοι εκτός τῆς Έκκλησίας θέλουν νά έπιστρέψουν, πρέπει νά γίνεται μέ Βάπτισμα.

Ἡ δεύτερη παρατήρηση αναφέρεται στό θέμα τοῦ **προσώπου**.

Στό κείμενο «Ἡ ἀποστολή τῆς Όρθοδόξου Έκκλησίας ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ» τίθεται ως βάση τό ἀρχικό κεφάλαιο μέ τίτλο «ή ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου».

Βέβαια, στην Σύναξη τών Προκαθημένων τών Όρθοδόξων Έκκλησιῶν πού έγινε στό Σαμπεζύ-Γενεύη στίς 18-28 Ἰανουαρίου 2016, τήν τελευταία στιγμή, χωρίς νά γνωρίζω τόν τρόπο, έγινε μία παρέμβαση ἐπί τά βελτίῳ, δηλαδή παρελείφθησαν μερικές απόψεις καί φράσεις για τό πρόσωπο.

Όμως, παρέμειναν οἱ φράσεις «ή ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου», «κοινωνία τών προσώπων κατά τό πρότυπο τῆς κοινωνίας τών προσώπων τῆς Άγίας Τριάδος» κλπ.

Έχω ἤδη καταγράψει τίς απόψεις μου σέ άλλο κείμενο, τό ὁποῖο ἐδόθη στην Διαρκή Ἱερά Σύνοδο. Πάντως, ή ὅλη προβληματική περί τοῦ προσώπου ἀποτελεῖ, χωρίς νά κινδυνολογῶ, μιά αἴρεση, συνέχεια τοῦ ἀρειανισμοῦ, τοῦ

μονοθελητισμοῦ καί εἶναι ἐπηρεασμός ἀπό τήν ὑπαρξιστική φιλοσοφία τοῦ Κίκεργκαρντ, τοῦ Μάρσελ, τοῦ Σάρτρ καί τόν γερμανικό ἰδεαλισμό τοῦ Χάϊντεγκερ. Σήμερα γίνεται πολύς λόγος γιά τήν «ὄντολογία τοῦ προσώπου», γιά τήν «κοινωνία τῶν προσώπων», γιά τήν «ἀξιοπρέπεια καί ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου», γιά τήν διαφορά μεταξύ τοῦ «ἀτόμου καί τοῦ προσώπου», γιά τήν «κοινωνία τῶν προσώπων κατ' ἀντανάκλαση τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος» κλπ. καί ὅλα αὐτά εἶναι ἀντορθόδοξα.

Ἔχω ἐπισημάνει ἐπανειλημμένως ὅτι οἱ Πατέρες ἀνέλυσαν τήν ἔννοια τοῦ προσώπου ὡς πρὸς τόν Τριαδικό Θεό καί ὄχι ὡς πρὸς τόν ἄνθρωπο. Ἐπίσης, φαίνεται σαφέστατα ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ προσώπου θυμίζει τόν ἀρειανισμό, τόν μονοθελητισμό, τόν νεστοριανισμό, κλπ. σέ δύο βασικές ἔννοιες, ἦτοι ὅτι ταυτίζεται ἡ φύση μέ τήν ἀνάγκη, ὅτι κάθε τι ἐκ φύσεως εἶναι καί ἀναγκαστικό, καί συνδέεται τό πρόσωπο μέ τήν βούληση, τήν θέληση καί τήν ἀγάπη. Δηλαδή, γίνεται λόγος γιά ὑποστατική θέληση, ὑποστατική ἀγάπη, ὑποστατική ἐνέργεια, πράγμα πού καταδικάσθηκε ἀπό τήν ΣΤ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο.

Ἡ ὄλη, λοιπόν, προβληματική τῆς ἐννοίας «ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου» ὑποκαθιστᾷ καί παραθεωρεῖ τήν θεολογία τοῦ ἀνθρώπου ὡς κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωση Θεοῦ καί ἐπικεντρώνεται περισσότερο στά ἀνθρώπινα δικαιώματα. Δηλαδή, μετατρέπει τήν θεολογία σέ κοινωνιολογία. Δέν ἀρνεῖται, βεβαίως, κανείς τόν σεβασμό στόν ἄνθρωπο καί στά δικαιώματά του, στήν ἐποχή μας μάλιστα πού καταπατῶνται, ἀλλά δέν μπορεῖ ἡ ὀρθόδοξη θεολογία νά ἐκκοσμικεύεται.

Γνωρίζω ὅτι ὑπάρχουν μερικοί πού διδάσκουν τήν ἔννοια τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου –ὅπως ὁ Γέροντας Σωφρόνιος Σαχάρωφ ἔκανε λόγο γιά τόν ἄνθρωπο ὡς πρόσωπο– ἀλλά τό συνδέουν ἀναμφισβήτητα μέ τήν θεολογική ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου ὡς κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωση Θεοῦ, καί δέν συνδέουν τήν φύση μέ τήν ἀνάγκη οὔτε καταλήγουν στόν βολονταριστικό περσοναλισμό.

Γι' αὐτό θεωρῶ ὅτι ὅπωςδήποτε πρέπει νά ἀντικατασταθῇ ὁ ὄρος *πρόσωπο* μέ τόν ὄρο *ἄνθρωπος*. Ἄλλωστε ὅλοι οἱ ξένοι θεολόγοι, οἱ ἄλλες Ὁμολογίες, ἀκόμη δέ καί οἱ ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας ἄνθρωποι καταλαβαίνουν τήν ἔννοια *ἄνθρωπος*, καί δέν μποροῦν νά καταλάβουν τήν φιλοσοφική ἔννοια τοῦ «ἀνθρωπίνου προσώπου», ὡσάν νά ὑπάρχη ὁ ἄνθρωπος καί κάτι ἄλλο, δηλαδή τό «ἀνθρώπινο πρόσωπο».

Καταλήγοντας τίς παρατηρήσεις μου αὐτές, ἐπισημαίνω ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μέ τόν ζωντανό θεολογικό λόγο πού διαθέτει, μέ τήν

έπιστημονική έπάρκεια πού παρατηρείται στίς Θεολογικές Σχολές καί τήν βιωματική, χαρισματική θεολογία πού έκφράζεται από έμπειρικούς μοναχούς καί κληρικούς, θά πρέπει νά παίξει σημαντικό ρόλο στήν κατάρτιση τών κειμένων καί τίς αποφάσεις τής Άγίας καί Μεγάλης Συνόδου. Αυτό σημαίνει ότι, θά πρέπει νά προσεχθοῦν ιδιαίτέρως τά σημεία:

1. Ότι ή ένότητα τής Έκκλησίας εἶναι δεδομένη καί ή αὐτοσυνειδησία της εἶναι αποδεκτή καί δέν ἀναζητᾶται.
2. Δέν εἶναι αποδεκτή ή βαπτισματική θεολογία ως βάση στούς Θεολογικούς Διαλόγους.
3. Νά ἀντικατασταθῇ ό ὄρος πρόσωπο ἀπό τόν ὄρο ἄνθρωπος.
4. Νά μή θεωρηθῇ ότι ή Άγία καί Μεγάλη Σύνοδος εἶναι κατευθείαν συνέχεια τής Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μέ παραθεώρηση τών Η' καί Θ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

τ. Ν. Παύλου Α. Βασιίου Σ. Ο. Β.